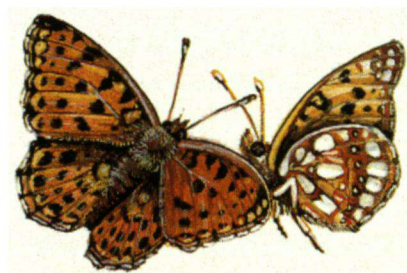

In 't kort

De Kleine parelmoervlinder

In september 1995 brachten we een korte vakantie door in het Sauerland in Duitsland. Op een stoppelveld vlogen nogal wat Kleine parelmoervlinders (*Issoria lathonia*). Tussen de stoppels groeiden kleine Akkerviooltjes en daarvoor hadden de vlinders veel belangstelling. Ze zetten hier en daar een ei af, vaak vlak bij de grond. Ik nam een vrouwtje levend mee en zette ze thuis op het balkon onder gaas met een tuinviooltje. Als voedsel kreeg ze een propje watten met suikerwater. Ze leefde tot 1 oktober (19 dagen) en legde flink wat eitjes. Een deel van de eitjes haalde ik binnen en kweekte de rupsjes op met tuinviooltjes. Bij kamertemperatuur ging de ontwikkeling zeer snel; na 24 dagen was de eerste pop er en deze kwam al na 9 dagen uit. Voor zuidelijke streken wordt opgegeven dat de soort als rups, pop of vlinder kan overwinteren. Het leek me interessant om eens wat proeven te doen met betrekking tot de overwintering. Op 12 oktober zette ik een deel van de poppen buiten. De eerste vlinder verscheen op 27 oktober en de laatste op 12 november. Ze werden met suikerwater gevoed. Ze bleven in de zon actief en maakten geen

Kleine parelmoervlinder

TEKENING ANNEMARIE VAN LIEROP

aanstalten om te gaan overwinteren. Integendeel; er vond zelfs een paring plaats. Later zette ik ze in het donker, maar rond de Kerst waren ze allemaal dood. Op 5 oktober zette ik een deel van de binnen gekweekte rupsen buiten. Ze waren in het tweede en derde stadium. Hiervan verscheen de eerste vlinder op 23 november maar de rest van de poppen kwam niet meer uit, en bevatte min of meer ontwikkelde, dode vlinders.

De eitjes die buiten gebleven waren leverden rupsjes op die langzaam groeiden. Gedurende de winter moest ik ze regelmatig op nieuwe violtjes zetten, want op zachte dagen aten ze. Midden februari 1996 heb ik ze gemeten, de kleinste waren 4,6 mm en de grootste 9,0 mm. Een enorm verschil dus. De eerste pop was er op 13 april, en leverde op de 25ste de vlinder. De laatste vlinder kwam op 18 mei uit de pop. Ik had een deel van de overwinterde rupsen aan de heer Polder in Krimpen gegeven. Bij hem kwamen de vlinders tussen 26 april en 9 mei uit.

Deze kweekgegevens komen dus overeen met ervaring van Bink (1992). Hoewel de rupsen geen echte winterrust hadden, want ze bleven op warme dagen door eten, kunnen ze blijkbaar een pittige winter met vorstperiodes goed doorstaan. Overwinteren van de pop of de vlinder is in ons klimaat onwaarschijnlijk. Geraedts (1986) geeft als vroegste datum waarop al een vlinder is gezien 13 maart op. We moeten aannemen dat het hier een vrij groot overwinterde rups betrof, die zich op een heel gunstige plaats heeft kunnen ontwikkelen (microklimaat) en daarom zo vroeg als vlinder tevoorschijn kon komen.

Literatuur:

Bink, F.A. 1992. Ecologische Atlas van de Dagvlinders van Noordwest-Europa 360-361.
Lempke, B.J. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera, Tijdschrift voor Entomologie dl 99 (4) 1956: 187.

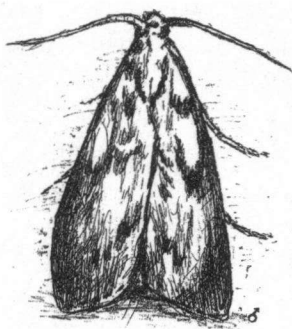
Nico W. Elfferich, Capelle a/d IJssel

Uit de achtertuin

Zoals zo vaak op zomeravonden installeerde ik ook op 18 juni 1996 de nachtvlinderval in de tuin achter ons huis. Dat is een lichttoestel waar vlinders op af komen. De vlinders vliegen via een trechter een bak in. De volgende ochtend wordt de bak geopend, de vlinders worden op naam gebracht, genoteerd en vervolgens worden ze weer vrijgelaten. Omdat het weerbericht aangaf dat er kans was op een nachtelijk buitje, zette ik de val neer onder een afdakje tegen de achterkant van ons huis. Onder datzelfde afdakje heb ik, jaren geleden, een nestkastje voor vogels opgehangen. De afstand van het kastje tot het kamerraam is echter zo klein dat zelfs mezen geen gebruik wil-

len maken van de aangeboden nestgelegenheid. Wel wordt het kastje al een paar jaar bewoond door wespen en zolang de wespen geen overlast bezorgen, mogen ze daar rustig blijven zitten. Af en toe meldde zich een paartje koolmezen op het kastje en soms zaten ze zelfs voor de vliegopening. "Waarschijnlijk voorberedende activiteiten voor een tweede legsel", dachten we.

U zult zich afvragen wat die mezen nou met de vlinderval te maken hadden. Welnu. Op die juni-avond had ik de val nog nauwelijks geïnstalleerd of er vlogen al tientallen vlindertjes omheen. Lichtvallen kunnen soms verbluffende resultaten opleveren, maar dit was wat al te snel. Bij nader onderzoek bleek dat er ook een flink aantal van diezelfde vlindertjes op, bij en zelfs in het nestkastje zaten. Een paar van die vlindertjes ving ik en bekeek ik met een loep nader. Het leek er op dat ik met twee soorten te doen had. Er was duidelijk grootteverschil en ook kleur en tekening waren verschillend. Ik bladerde het boekje 'Kleinschmetterlinge' door en op bladzijde 210 was het raak. Het betrof vlinders uit de Pyralidefamilie. De veronderstelde twee soorten bleken mannetje en vrouwtje van één soort te zijn. De naam van het vlindertje was *Aphomia sociella* en in het boekje werd de Duitse naam 'Hummelmotte' vermeld. In het Nederlands heet hij de Grote wasmot.

De Grote wasmot

TEKENING WIM KOOPMAN

Nu werd alles een stuk duidelijker. Bij nog wat verder lezen bleek dat deze soort haar eitjes legt in hommel- en wespennesten. De rupsjes leven in gesponnen kokertjes en eten stuifmeel en nectar uit de nestcellen van de wespen. Ook verorberen ze broed van de wespen. Verpoppen doet de Grote wasmot in een stevig spinsel nabij het wespennest. Ontpopte vlinders verlaten het spinsel en in ons geval vlogen ze via het vlieggaat het nestkastje uit. De Grote wasmot vliegt van juni tot september bij voorkeur in de avondschemering. Ze komen

goed op licht af en toen ik de soort eenmaal herkende, vond ik ze een paar weken later nog regelmatig in en bij de val. Hoewel ze tot de micro's behoren zijn de afmetingen niet echt klein te noemen: het vrouwtje heeft een vleugelwijdte van 40 tot 44 mm, het mannetje is duidelijk kleiner. De rupsen leven van augustus tot februari.

De Grote wasmot is een heel gewone vlinder en je kunt hem overal in Nederland tegenkomen. Het voorkomen in nestkastjes is ook al geen uitzondering. Eigenlijk heb ik dus niets bijzonders meegemaakt en toch vind ik het boeiend genoeg om u er deelgenoot van te maken. Die koolmeesjes waren dus helemaal niet op zoek naar nestruimte maar naar Grote wasmotten die ze voerden aan hun jongen die opgroeienden in het nestkastje van de burens. De later gevonden afgebeten vlindervleugeltjes, vastgekleefd in spinrag, waren de stille getuigen. Ook in onze achtertuin geldt blijkbaar: er moet gewerkt worden aan het in stand houden van de soort hetgeen een kwestie is van eten en gegeten worden.

Literatuur:

Kaltenbach, T & P.V. Küppers (1987).
Kleinschmetterlinge beobachten -
bestimmen. Neumann & Neudamm,
Melsungen.

Wim Koopman, Rozenburg

Zijde-expositie

Tot en met 27 september organiseert het Zijdemuseum in Grijpskerke een zijde-expositie. Te zien zijn veel soorten voedselplanten voor zowel de gewone of tamme (*Bombyx mori*) als de wilde zijderups. Natuurlijk vindt u er vele soorten moerbeibomen, maar ook andere voedselplanten zoals de wintergroene eikensoorten voor de rupsen van de wilde zijdevlinders. In de expositie zijn de rupsen van diverse zijdevlinders te zien. Verder wordt de geschiedenis van de zijdeproductie en bewerking belicht. Het Zijdemuseum is geopend van dinsdag t/m zaterdag van 13.30 - 17.30 uur. Het museum is gehuisvest aan de Kerkstraat 1 in Grijpskerke (Zeeland).

Het ei

Tegen het eind van augustus 1996 wandelden we langs de spoorlijn bij Holten en genoten van alles wat de natuur zoal te bieden heeft. Op een plekje vonden we tussen het gras nogal wat Driekleurige viooltjes. Een dag eerder hadden we in de buurt een paar Zilveren manen zien vliegen en we overwogen de mogelijkheid of hier misschien eitjes afgezet zouden zijn. Daarom op de knieën en zoeken. Na een tijdje zoeken vonden we inderdaad een ei, maar dat was niet van een parelmoervlinder. Het was

een afgeplat bolletje. We overwogen wat het dan wel kon zijn; van een nachtvlinder was het niet of het zou van een tandspinner moeten zijn, maar die leven niet van lage planten. Meer voor de handliggend was, dat het van een dikkopje was, want de Kommavlinder en het Groot dikkopje leggen zulke eieren en gras groeide er genoeg. Bovendien hadden we beide soorten in de buurt zien vliegen. We besloten het violenblaadje mee te nemen om de puzzel op te lossen. Met een sterke loep zagen we dat het verhaal van de dikkoppen niet kon kloppen, want het ei bleek een *Lycanide*-structuur te hebben. Vanwege de grootte en de structuur moest het wel een kleine page zijn en het meest voor de hand lag, dat het van een Eikepage was. De vlinders waren op die plaats ook meerdere malen door ons waargenomen. In de volgende dagen begon het ei echter te verkleuren: het wit veranderde in vuil bruin. Dit zou er op wijzen dat het van de Bruine eikepage was. En inderdaad, thuis gekomen vergeleek ik het ei met een microfoto die ik vroeger gemaakt had; het moest wel van de Bruine eikepage zijn. Ook de oppervlaktestructuur was wat fijner dan van de Eikepage. Het blaadje met het ei werd buiten vorstvrij bewaard en in maart binnen gehaald. Spoedig kwam er een roodbruin rupsje uit met de karakteristieke blauwtjes-beharing. We hebben hem niet te lang geplaagd met een vers blad van een tuinvioltje dat hij niet lustte, maar hem een opengesneden eikenknop aangeboden. Daarvan ging hij wel eten en groeide inderdaad op tot een prachtige Bruine eikepage-rups die zich na een paar weken keurig verpopte. Je vraagt je dan af wat de vlinder bezield om het ei op de verkeerde plant te leggen en hoe vaak dit voorkomt in de natuur. Mogelijk wordt het veroorzaakt door legnood tijdens ongunstig weer.

Nico Elfferich, Capelle a/d IJssel

Expositie aquarellen

Tot 9 september loopt de expositie van William van der Zanden met schilderijen over historische gebouwen, vlinders en de natuur. De schilderijen in aquarel en gemengde techniek zijn elke dag van 8.30 - 21.00 uur te bezichtigen in het Verpleeg-Verzorghuis Elizabeth, Leuvenaarsstraat 91 in Breda.

Rectificatie

In het vorige nummer van Vlinders (mei 1997) is in het kader op bladzijde 16 een fout geslopen. Er staat bij de JNM vermeld dat dit de Jeugdbond voor Natuur- en Milieu-bescherming is, maar dit moet zijn de Jeugdbond voor Natuur- en Milieustudie.